

PROFESYONEL BASKETBOLCULARDA SPORA ÖZGÜ BAŞARI MOTİVASYON DÜZEYİNİN CİNSİYETLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Zafer AKTAŞ¹ Gökhan ÇOBANOĞLU¹ İlknur YAZICILAR²
Nihal ER¹

Geliş Tarihi: 30.03.2006

Kabul Tarihi: 01.05.2006

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, basketbol sporu ile profesyonel olarak uğraşan sporcuların, Spora Özgü Başarı Motivasyonu düzeylerinde cinsiyetler açısından farklılık olup olmadığını saptamaktır. Araştırmaya, İzmir ilinde 2002-2003 yılı Türkiye basketbol 1.ve 2. liginde yer alan takımlarda oynayan, 39 bayan, 44 erkek toplam 83 sporcu katılmış, katılımcılara Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeği (Willis, 1982) uygulanmıştır.

Ölçek; katılanlara yarışmalar için kampta buldukları kamp merkezleri ile antrenmanları öncesi grup halinde uygulanmıştır. Araştırmaya katılan deneklerin yaşlara göre dağılımlarına bakıldığı zaman, bayan sporcuların (n=39) 17-30, erkek sporcuların ise (n=44) 16-32 yaşlar arasında olduğu görülmektedir.

Deneklerden elde edilen veriler, SPSS paket programında (version 10.0) "t" testi kullanılarak değerlendirilmiştir (p<0,05).

Cinsiyetler arasındaki farklılıkları tespit etmek üzere, ölçekte yer alan güç gösterme güdüsü (POW) ve başarıya ilişkin güdülerden (MAS-MAF) elde edilen verilere cinsiyetlere göre karşılaştırma yapılarak değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda, erkekler ve bayanlar arasında güç gösterme güdüsü (POW) ve başarıya yaklaşma güdüsü (MAS) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş (p<0.005), başarısızlıktan kaçınma güdüsü (MAF) açısından ise istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır (p>0.05).

Anahtar Kelimeler: Basketbol, Başarı Motivasyonu, Cinsiyet

THE COMPARISON OF SPORTS RELATED SUCCESS MOTIVATION LEVEL AMONG PROFESSIONAL BASKETBALL PLAYERS IN TERMS OF GENDER

ABSTRACT

The purpose of this study is to research the impact of the gender difference on Sports Related Success Motivation amongst the professional athletes. In total, 83 athletes (39 female and 44 male) who were players of the Izmir based teams during the 2002-2003 Turkish Basketball Season, had participated to this research. Within the scope of this study, Sports Related Success Motivation Scale (Willis, 1982) has been applied to the participants.

The Scale is applied to the participants in groups at the places they had been camping for the tournaments or before group exercises. Age distribution of the participants is between 17-year-old and 30-year-old for the female athletes and between 16-year-old and 32-year-old for the male athletes.

The data gathered from the participants was entered into the SPSS program (version 10.0) package and the "t" test is applied to it (p<0.05).

In order to distinguish the differences between genders, two metrics on Sports Related Success Motivation Scale-Power Motive (POW) and Success Related Motives (MAS-MAF) were used. As a result of this research, power motive (POW) and motive to approach success (MAS) had proved a statistically significant (p<0.005) difference between genders whereas motive to avoid failure(MAF) had not (p>0.05).

Key Words: Basketball, Success Motivation, Gender

¹ Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi Amasya Meslek Yüksekokulu

GİRİŞ

İnsanların niçin şu ya da bu şekilde davrandıklarını irdelemeye çalıştığımızda kendimizi psikolojinin önemli konularından birisinde buluruz. Bu konu motivasyondur (1)

Sporcular, antrenörler, antrenman bilimcileri, spor psikologları ve sporla yakından ilgisi olan diğer kişi ve kuruluşlar hep sporda başarılı olmak için çaba harcamaktadırlar. Sık sık sporcuların yüksek performanslarının ortaya konduğu yarışmalar, karşılaşmalar organize edilmektedir. Sporun uluslar arası propaganda aracı olarak görülmeye başlamasından dolayı, sportif rekabet artmıştır. Sporcuların başarılarını arttırmak, uluslar arası alanda ülkelerini daha iyi temsil etmelerini sağlamak için devlet politikaları oluşturulmakta ve büyük yatırımlar yapılmaktadır (2). Ancak bu gün, özellikle sporda ileri gitmiş ülkelerde görüldüğü gibi, yaklaşık eşit bedensel yeteneklere ve eşit çalışma olanaklarına sahip binlerce genç sporcudan ancak bazıları çok yüksek performansla ulaşma başarısını gösterebilmektedir. Yani yetenek ve olanakları eşit olmasına rağmen başarıları farklı olmaktadır. Bu farklılığın bir çok nedeni vardır. Ancak bu nedenlerin içinde bireyin motivasyonu en önemlilerden biridir (3).

Motivasyon, organizmayı davranışa iten, bu davranışların düzenlilik ve sürekliliğini belirleyen, davranışa yön ve amaç veren çeşitli iç ve dış etkenler ile bunların işleyişini sağlayan mekanizmalar olarak tanımlanır (4).

Güdülenme aslında eksik olduğu zaman dikkati çeker. Hiç kimse, erkek yada bayan eğer güdülenme olmuştusa güdülenme için sesini çıkartmaz. Güdülenme, işler yolunda gitmediği, küreği bir kez daha savurmak gerektiği, olabildiğinden fazlasının istendiği her şeyin denendiği zamanlarda bir mesajdır. Güdülenme kişiye bağlıdır ve bağlı kalır, bu nedenle sadece bireysel uygulanabilir(1).

Motivasyonun en yanlış anlaşıldığı alanlardan birisi de spordur. Bunun nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- A. Güdülenme, koç yada antrenörler tarafından sıklıkla uyarılma (arousal) veya aktivasyon (activation) kavramı ile karıştırılmaktadır. Maçtan önce takımın yapılan toplantıda sporcuları harekete geçirici konuşmalar, maçın önemi üzerinde durmak vb. yaklaşımlar sporcuların motive edilmesi olarak düşünülmektedir ki, bu yanlıştır.
- B. Güdülenme ile karıştırılan ikinci bir kavram olumlu düşünmedir (pozitif thinking). Takımın yaptığı uzun çalışma saatlerinin dile getirilmesi, yetenekli sporculardan kurulu bir takım olduğunun anlatılması olumlu düşünceyi sağlayabilir ama güdülenmeyi sağlamaz (1).

O halde güdülenmenin kaynağı nedir? Neden bazıları diğerlerinden daha fazla güdüledür? Araştırmacılar güdülenmenin bir kişilik özelliği olmadığını ortaya koymuşlardır. Kişisel özellikler ve duruma ilişkin faktörlerin ya birlikte, ya da ayrı ayrı güdülenme üzerinde etkili olduğu yaklaşımlar bugün daha fazla benimsenmektedir(1).

Psikologlar kendilik değerini önemli bir güdü olarak kabul etseler de, inceledikleri güdü çoğunlukla başarı gereksinimidir. Bu konuda araştırma yapanlar, genellikle bu güdüye başarı gereksinimi (achievement need) derler (6).

Başarı motivasyonu (güdüsü), Murray tarafından bir işi ustaca yapma, mükemmel olarak başarma, engellerin üstesinden gelme, diğerlerinden daha iyi yapma olarak tanımlanmıştır. Gill' de ise başarı güdülenmesi, başarısızlığa direnme, bir görevi başarmak için uğraşma, belirsiz durumlar arama olarak tanımlanmıştır (7).

Sporun doğasında var olan yarışmacılık ya da rekabetçiliğin (competitiveness) genellikle başarı motivasyonundan geliştiği kabul edilmektedir. Başarı gereksinimi kuramının odak noktası, bazı bireylerin başarıya dayalı etkinliklerden başarılı çıkmaktan çok üst düzeyde doyum aldıklarıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, başarı algısının bireyden bireye değişeceğidir. Yani her birey kendi başarı davranışını tayin etmekle yükümlüdür. Dolayısıyla, performans dayalı sonuç bireyin çaba ve becerisi olarak algılanırsa, bu başarı olarak kabul edilebilir. Ama performans dayalı sonuç bireyin yeteneksizliği yada düşük çabasına bağlanırsa bu da başarısızlık olarak kabul edilir. Bu nedenle birisi için başarı sayılan bir şey bir diğeri için başarısızlık sayılabilir (1).

Başarma gereksinmesi yüksek olan bireyler, yaptıkları göreve daha dikkat ederler ve herkesten daha iyi yapmaya çalışırlar. Verilen testlerde yüksek başarı gereksinmesi gösteren kişiler, düşük başarı gereksinmesi gösteren kişilerden daha yüksek başarı elde ederler. Araştırmacılar çocuğun yetiştiriliş tarzının bu yönde önemli rol oynadığına inanırlar. Sürekli itaat etmesi beklenen, kendi başına hiçbir konuda karar verme özgürlüğü olmayan çocuklarda başarma gereksinmesi düşüktür. Bu psikologlara göre ilk yaşlardaki yaşam deneyimleri onun başarılı bir insan olup olmasını etkiler (8).

Çalışmamızda kullandığımız Willis' in bu ölçeği, yarışmacılıkla ilgili kişilik faktörlerini ele almakta ama durumsal faktörleri ele almamaktadır. Bireydeki başarma güdüsü, başarısızlıktan kaçınma güdüsünden yüksekse birey yarışma davranışına katılacak, tersi doğru olursa yarışma durumlarından uzaklaşacaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmaya, İzmir ilinde 2002-2003 yılı Türkiye 1.ve 2. basketbol liginde yer alan 4 bayan (n=39), 4 erkek (n=44) toplam 8 basketbol takımı (n=83) sporcuları katılmıştır.

Araştırmada veriler; Wills tarafından geliştirilen ve Türkiye'ye uyarlanması 1997 yılında Tiryaki ve Gödelek tarafından yapılan “Spora Özgü Başarı Motivasyonu” ölçeği kullanılarak toplanmıştır (1). Ölçek; katılanlara yarışmalar için kampta buldukları kamp merkezleri ile antrenmanları öncesi grup halinde uygulanmıştır.

Ölçek genelde iki alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlardan ilki, güç gösterme güdüsü (power motive POW), ikincisi başarıya ilişkin güdülerdir. Başarıya ilişkin bu güdüler de, başarıya yaklaşma (motive to approach succes, MAS) ve başarısızlıktan kaçınma güdüsü (motive to avoid failure, MAF) olarak ifade edilmiştir. Ölçek “hiçbir zaman, çok az, bazen, oldukça fazla ve her zaman” şeklinde ifade edilen 5'li likert tipindedir. Ölçekte POW 12, MAS 17, ve MAF 11 itemle ölçülmeye çalışılmıştır (1).

Güç gösterme güdüsü (POW) alt ölçeği için Cronbach alpha değeri .81, iki yarım güvenilirlik değeri .79; başarıya yaklaşma güdüsü (MAS) alt ölçeği için, Cronbach alpha değeri .82, iki yarım güvenilirlik değeri .78; başarısızlıktan kaçınma güdüsü (MAF) alt ölçeği için ise; Cronbach alpha değeri .80, iki yarım güvenilirlik değeri .75 bulunmuştur(1).

Deneklerden elde edilen veriler, SPSS paket programında (version 10.0) “t” testi kullanılarak değerlendirilmiştir. İstatistiksel anlamlılık için 0.05 anlamlılık düzeyi seçilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, basketbol sporu ile profesyonel olarak uğraşan sporcuların, Spora Özgü Başarı Motivasyonu düzeylerinde cinsiyetler açısından farklılık olup olmadığını saptamaktır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan basketbolcuların cinsiyetlere göre dağılımları, yaşlarının ortalamaları, yaş aralıkları, cinsiyetlere göre güç gösterme güdüsü (POW), başarıya yaklaşma güdüsü (MAS) ve başarısızlıktan kaçınma güdüsü (MAF) ile ilgili bulgular ayrı ayrı tablo isimleri ile aşağıda gösterilmiştir.

Tablo1. Araştırmaya Katılan Basketbolcuların Cinsiyetlere Göre Dağılımları, Yaşlarının Ortalamaları Ve Yaş Aralıkları

Cinsiyetler	n	Yaşların Ortalaması	Yaş Aralığı
Erkekler	44	20,3	16-32
Bayanlar	39	21,2	17-30
Toplam	83	20,8	16,5-31

Tablo 2. Profesyonel Basketbolcuların Cinsiyetlere Göre Güç Gösterme (POW) Güdüsüne İlişkin t Testi Analizi

Güç Gösterme Güdüsü (POW)	n	\bar{X}	s.d.	t	p
Erkek	44	278.0	96.05	4.242	0.043*
Bayan	39	257.38	127.27		

*p<0.05

Basketbolcuların cinsiyetlere göre güç gösterme güdüsü açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Elde edilen sonuca göre bayanların güç gösterme güdüsü puanları, erkeklerin güç gösterme güdüsü puanlarından daha düşük çıkmıştır. Bu sonuca göre; erkek basketbolcuların daha yüksek düzeyde güç gösterme güdüsüne sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Profesyonel Basketbolcuların Cinsiyetlere Göre Başarıya Yaklaşma (MAS) Güdüsüne İlişkin t Testi Analizi

Başarıya Yaklaşma Güdüsü (MAS)	n	\bar{X}	s.d.	t	p
Erkek	44	278.63	168.27	16.87	0.000**
Bayan	39	337.51	114.45		

**p<0.01

Basketbolcuların cinsiyetlere başarıya yaklaşma güdüsü açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.01$). Elde edilen sonuca göre bayanların başarıya yaklaşma güdüsü puanları, erkeklerin başarıya yaklaşma güdüsü puanlarından daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuca göre bayan basketbolcuların daha yüksek düzeyde başarıya yaklaşma güdüsüne sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Profesyonel Basketbolcuların Cinsiyetlere Göre Başarısızlıktan Kaçınma (MAF) Güdüsüne İlişkin t Testi Analizi

Başarısızlıktan Kaçınma Güdüsü (MAF)	n	\bar{X}	s.d.	t	p
Erkek	44	211.34	103.42	1.841	0.179
Bayan	39	261.41	137.31		

$p > 0.05$

Basketbolcuların cinsiyetlere başarısızlıktan kaçınma güdüsü açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0.05$).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Basketbol sporuyla profesyonel olarak uğraşan sporcuların spora özgü motivasyon düzeylerinde cinsiyetler açısından farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan bu araştırmaya 39 bayan 44 erkek olmak üzere toplam 83 profesyonel basketbolcu katılmıştır.

Profesyonel basketbolcuların cinsiyetlere göre güç gösterme güdüsüne (POW) ilişkin değerlendirme sonuçlarına bakıldığında (Tablo 2); erkek basketbolcuların güç gösterme güdüsü (POW) puanları, bayan basketbolcuların puanlarından daha yüksek çıkmıştır ($p < 0.05$). Bu durum sahip olduğumuz kültürel özellikler ve beklentilerden kaynaklanıyor olabilir. Bayanlar aleyhinde bir farklılığın olması, cinslere verilen farklı rollerden kaynaklanmış olabilir. Toplumun geleneksel cinsiyet rolüne göre erkeklerin atılan rol oynaması beklenmektedir.

Er ve arkadaşlarının (9), "Sporda Başarı Motivasyonunun Cinsiyetler Açısından Analizi" konulu çalışmalarından elde ettikleri bulgularda ise, güç gösterme güdüsünün (POW) bayanlarda daha yüksek olduğu rapor edilmektedir.

Basketbolcuların cinsiyetler açısından başarıya yaklaşma güdüsüne (MAS) ilişkin istatistiksel sonuçlarda anlamlı bir fark bulunmuştur (Tablo 3; $p < 0.01$). Sonuçlara göre; erkeklerin başarıya yaklaşma güdüsü (MAS) puanları, bayanların puanlarından daha düşük çıkmıştır.

Başarı ve rekabetçi davranışı yönlendirmede sosyal çevrenin rolü olduğunu belirten çeşitli incelemeler, rekabetçi davranışta kültürel farklılıkların olduğunu belirlemiştir. Genel olarak rekabetin çocukluk dönemiyle geliştiği ve bu gelişmede sosyal faktörlerin ve etkileşimlerin rolü olduğu ileri sürülmektedir (10).

Son olarak basketbolcuların cinsiyetler açısından başarısızlıktan kaçınma güdüsüne (MAF) ait istatistiksel sonuçlara bakıldığında ise sonuçlarda anlamlı bir farka rastlanamamıştır (Tablo 4; $p > 0.05$).

Yaman ve arkadaşlarının (11), yapmış oldukları "Türkiye 1. Ligindeki Müsabık Voleybolcu, Hentbolcu ve Futbolcu Bayanlar Arasındaki Başarı Motivasyonu Farklılıklarının Araştırılması" konulu çalışmada, elde edilen bulgulara göre, güç gösterme güdüsünün bayan hentbolculerde daha yüksek olduğu, başarıya yaklaşma güdüsünün bayan futbolcularda yüksek olduğu ve başarısızlıktan kaçınma güdüsünün bayan voleybolcular ile bayan futbolcularda yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Aktop ve Erman'ın (12) "Takım ve Bireysel Sporcuların Başarı Motivasyonu Benlik Saygısı Ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması" isimli çalışmalarında elde edilen bulgulara göre; takım ve bireysel sporlar ile uğraşan sporcuların nispeten süreklilik gösteren ve özelliği olarak görülen spora özgü başarı motivasyonunun güç gösterme güdüsü, başarıya yaklaşma güdüsü ve başarısızlıktan kaçınma güdüsü düzeyleri açısından aralarında fark olmadığı tespit edilmiştir.

Sporun önde gelen özelliklerinden birisi doğasında rekabeti barındırmasıdır. Şampiyonu şampiyon yapan özelliklerin neler olduğuna yıllar önce değinilirken başarılı sporcuların güdülerinin neler olduğu ve rekabeti hangi güdülerin yarattığı konusunda ne yazık ki günümüzde de yeterli bilgi yoktur. Dolayısıyla sınırlı verilere dayalı olarak rekabeti açıklamak olası değildir. Yine de Martens'in yarışmayı bir süreç olarak gören yarışma (rekabet) davranışını açıklamasında kullandığı dört safhalı yaklaşımı en popüler yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Martens' e göre rekabetçi davranış bir kişilik özelliğidir (1).

AKTAŞ, Z., ÇOBANOĞLU, G., YAZICILAR, İ., ER, N., “Profesyonel Basketbolcularda Spora Özgü Başarı Motivasyon Düzeyinin Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması”

Başarma gereksinmesi, bir görevi ya da davranışı mükemmellik standartlarına göre, hatta onun daha üstünde yapma isteğiyle kendini gösterir. Özellikle endüstrilemiş ve özel girişimci ekonomiyi temel kabul etmiş toplumlarda oldukça yüksektir. Bu gereksinme bağımsızlık gereksinmesiyle elele gider. Başarı motivasyonu iki motıvden oluşuyor; başarıya yaklaşma motıvi ve başarısızlıktan kaçınma motıvi. Spor yarışmalarında yarışmacı olabilmek başarıya yaklaşma motıvi olarak tanımlanabilir. Buna benzer yarışma ile ilgili kaygı, başarısızlıktan kaçınmanın sporsal spesifik karşılığı veya spor yarışmalarında başarıdan korkma eğilimidir (12).

KAYNAKÇA

1. Tiryaki, Ş., Gödelek E., Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeğinin Türk Sporcuları için Uyarlanması Çalışması, I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu Bildiri Kitapçığı, Bağırğan Yayınevi, s:s 128-141, Ankara,1997
2. Çam, İ., Sporda Bir Olgu Olarak Motivasyon ve Motivasyonun Sportif Performans Üzerine Etkileri, D.E. Sağlık Bil. Enst. Beden Eğt. ve Spor Böl. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, s:s 33-48, İzmir, 1990
3. Başer, E., Uygulamalı Spor Psikolojisi, Bilimsel Spor Yayınları, s. 63, İzmir, 1985
4. Aydın, A., Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Alfa Yayınları, s. 144 İstanbul,2001
5. Lacner, K., Güdülenme (Motivasyon), Çev: Hale Harputluoğlu, Spor psikolojisi Kursu, s. 81, Ankara,1999
6. Morgan, C.T., Psikolojiye Giriş, Çev: H.Ü. psikoloji Böl. Öğr. Üyeleri, Hacettepe Yayınları, s. 205, Ankara, 2000,.
7. Gill, D. L..., Psychological Dynamics of Sport, Champaing: IL, Human Kinetics, 1986
8. Cüceloğlu, D., İnsan ve Davranışı, Remzi Kitapevi, İstanbul 1996.
9. Er, N., Çobanoğlu, G., Er, G., Zekiöğlü, A., Yazıcılar, İ., “Sporda Başarı Motivasyonunun Cinsiyetler Açısından Analizi”, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresinde sunulmuş Poster Bildiri, Anakara, 10-11 Ekim 2003
10. Tavacıoğlu, L., Spor Psikolojisi Bilişsel Değerlendirmeler, Bağırğan Yayınevi, Ankara 1999.
11. Yaman, M., Duman, S., Hergüner, G., “Türkiye 1. Ligindeki Müsabık Voleybolcu, Hentbolcü ve Futbolcu Bayanlar Arasındaki Başarı Motivasyonu Farklılıklarının Araştırılması”, Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı:25, s: 102-107, Ekim 2001.
12. Aktop, A., Erman, K. A., “Takım ve Bireysel Sporcuların Başarı Motivasyonu Benlik Saygısı ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması”, 7. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongre Kitapçığı, Antalya 27-29 Ekim 2002.